МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет філології та журналістики

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання

спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література (англійська))

Умань
2025

УДК 378.016:821(100)(072)

Рекомендовано до друку вченою радою факультету філології та журналістики Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 11 від 28 травня 2025 року)

Поліщук Л. Б.

П51 Методика навчання зарубіжної літератури: методичні вказівки до проведення практичних та лабораторних занять для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання спеціальності 014.01 Українська мова і література / Л. Б. Поліщук ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-т філол. та журналістики. – Умань : Візаві, 2025. –65с.

Методичне видання включає вступ, рекомендації щодо підготовки до практичних занять, перелік тем для занять, а також питання для підсумкового контролю та завдання для індивідуальної роботи. Для кожного практичного заняття визначено його основну мету. Надано дидактичні матеріали, список рекомендованої літератури, ключові терміни і поняття з теми, а також завдання для самостійного опрацювання. Окрім цього, подано перелік питань для обговорення та теми для написання рефератів.

УДК 378.016:821(100)(072)

© Поліщук Л. Б., 2025

ЗМІСТ

ВСТУП……..……..……..4

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТ…….……9

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ……...11

ТЕМАТИКА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ.……12

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1……..12

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2……...15

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3……...18

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4……...21

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5……...24

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6……..……29

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7……...33

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8……...36

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 9……...40

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 10…….42

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 1……..47

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 2……..49

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 3……..50

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 4……..51

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 5……..51

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ……...52

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ……..56

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ…….57

ВСТУП

З огляду на сучасну систему знань і особливості організації навчального процесу, дисципліна «Методика навчання зарубіжної літератури» підкреслює важливість формування професійної готовності студентів-філологів до викладання саме цієї дисципліни. Цей курс охоплює основні питання дидактики, методології та методики навчання зарубіжної літератури в школах, і відображає новітні технології освітнього процесу. Він націлений на те, щоб надати студентам практичні навички, необхідні для роботи вчителя-словесника.

Курс базується на інтегративній основі, поєднуючи знання з психології, педагогіки, історії педагогіки, дидактики, історії літературознавства, історії літератури та теорії літератури. Під час його проведення студентам пропонується освоєння як логічних, так і емоційних підходів до засвоєння матеріалу, а також різних методів і технологій.

Зміст курсу є зрозумілим для здобувачів вищої освіти факультету філології й підходить для всіх студентів обох форм навчання – денної та заочної. Основним завданням викладача є формування у студентів необхідних теоретичних і творчих знань, надання їм практичної спрямованості та здатності застосовувати їх у навчанні, викладанні та житті загалом.

Загальні завдання оцінювання включають визначення рівня навчальних досягнень студентів, стимулювання їх мотивації до набуття знань, оцінку рівня здібностей студентів та їхніх потреб у додатковому навчанні. Для оцінювання процесу й результатів навчання «Методики викладання зарубіжної літератури» розроблені чіткі критерії, які відомі студентам. До методів оцінювання входять усне опитування, тестування і аналіз виконання творчих завдань.

Мета вивчення освітньої компоненти «Методика навчання зарубіжної літератури»: формувати в майбутніх учителів-словесників професійні компетентності, когнітивні знання й практичні вміння, майстерність та інноваційність, здатність розв’язувати складні завдання у сфері організації та

провадження освітньої діяльності в закладах загальної середньої освіти, допомогти здобувачам вищої освіти опанувати теоретичні і практичні аспекти курсу методики навчання зарубіжної літератури, усвідомити особливості концептуального підходу до вивчення зарубіжної літератури, специфіку викладання нерідної літератури та вивчення творів зарубіжних письменників з урахуванням концепції нової української школи і запитів суспільства.

Основними завданнями викладача для досягнення зазначеної мети є: забезпечити майбутніх учителів теоретичними знаннями з основ методики викладання зарубіжної літератури; розвивати практичні навички та вміння, необхідні для їх успішного застосування на практиці; навчити студентів поєднувати літературознавчі, психолого-педагогічні, дидактичні та комунікативні аспекти процесу викладання літератури з методичними підходами як на теоретичному, так і на практичному рівні.

Ця навчальна дисципліна належить до обов'язкового циклу професійної підготовки.

У результаті опанування курсу студент має бути здатним:

знати:

● теоретичні засади курсу;

● особливості літератури як шкільного навчального предмета;

● основні принципи викладання літератури у загальноосвітніх навчальних закладах;

● методи та прийоми навчання курсу зарубіжної літератури в школі;

● зміст та структура уроків на різних етапах літературної освіти учнів;

● специфіка взаємодії вчителя з учнями у контексті педагогіки співробітництва;

● особливості шкільного аналізу літературного тексту;

● унікальність сприйняття твору та розвиток емоційної сфери учнів під час художнього аналізу;

● розвиток вмінь і навичок навчальної діяльності з фокусом на літературу;

● розв’язання питань розвитку усного та писемного мовлення школярів;

● організація позакласного читання та позакласної роботи з літератури;

вміти:

● аналізувати шкільні програми та підручники;

● складати різноманітні плани і конспекти уроків;

● розробляти запитання для аналізу художніх творів або окремих їхніх епізодів;

● виробляти систему уроків чи створювати окремі заняття для вивчення літературного матеріалу різних родів та жанрів;

● диференційовано застосовувати методичні підходи до інтерпретації текстів, враховуючи особливості як учнівських груп, так і окремих індивідуумів.

● здатність оцінювати усні відповіді та письмові роботи школярів;

● формулювати програми факультативних курсів;

● готувати сценарії літературних вечорів;

● проводити аналіз уроків і позакласних заходів з літератури.

Завдяки прослуховуванню курсу здобувачі вищої освіти зможуть сформувати комплекс компетентностей, що служить показником якості здобутих знань з даної дисципліни.

Загальні компетентності:

ЗК4. Здатність приймати ефективні рішення в професійній діяльності та відповідально ставитися до обов’язків, мотивувати інших до досягнення спільної мети (соціальна компетентність);

ЗК6. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях; учитися і професійно само реалізовуватися впродовж життя.

Фахові компетентності:

ФК1. Здатність формувати в учнів предметні компетентності, застосовуючи в практичній діяльності сучасні підходи до навчання на підставі передового українського й міжнародного досвіду, ефективні методи й освітні технології навчання;

ФК3. Здатність до прогнозування результатів педагогічної взаємодії та адаптації до діяльності в мінливих умовах освітнього середовища; здатність моделювати зміст навчання, добирати і використовувати сучасні й ефективні методики та технології навчання, виховання і розвитку учнів, здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу з метою корекції й оптимізації навчально-виховного процесу;

ФК4. Здатність використовувати досягнення сучасної науки в професійній діяльності та\або навчанні;

ФК7. Здатність орієнтуватися в літературному процесі на тлі світового (від давнини до сучасності); критично осмислювати нові художні тенденції літературі, використовувати фахові знання з літератури, уміння й навички в галузі порівняльного літературознавства для аналізу літературного процесу, інтерпретувати й зіставляти літературні явища, використовувати різні методи й методики аналізу тексту;

ФК9. Уміння використовувати систему принципів, методів, технологій, прийомів, форм, видів, засобів навчальної і виховної роботи на уроках літератури та в позакласній літературній діяльності;

ФК10. Уміння використовувати досвід світового письменства для виховання високих моральних і громадянських якостей: формувати засобами світової літератури розуміння та усвідомлення досягнень культури, загальнолюдських моральних цінностей, національну свідомість, патріотизм.

Результати навчання:

РН4. Володіти концептуальними науковими та практичними знаннями; поглибленими когнітивними та практичними уміннями й навичками, використовувати міжпредметні зв'язки, інтегрувати зміст різних предметів в навчанні учнів;

РН7. Знати провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні та світі, його специфіку в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів, а також зміст творів – від давніх до сучасних;

РН9. Знати законодавчі вимоги до змісту загальної середньої освіти базового рівня та форм організації освітнього процесу (державні стандарти, типові освітні програми, модельні навчальні програми), а також володіти методиками і технологіями моделювання змісту навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів; уміти здійснювати педагогічний супровід самовизначення учнів, підготовку до майбутньої професії;

РН10. Володіти сучасними методиками і технологіями навчання, виховання і розвитку учнів засобами освітньої галузі \ навчального предмета відповідно до визначених теми, мети і завдань уроку; різними методиками та інструментами оцінювання та моніторингу результатів навчання учнів, уміти корегувати їхні індивідуальні освітні траєкторії з урахуванням отриманих результатів;; уміти добирати та застосовувати інновації у педагогічній діяльності, оцінювати їхню результативність, аналізувати різноманітні підходи до розв'язання проблем;

РН13. Уміти визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів, застосовувати індивідуальний та диференційований підходи для надання індивідуальної підтримки учням; розробляти (за потреби) індивідуальну програму розвитку, індивідуальний навчальний план для осіб з особливими освітніми потребами спільно з іншими фахівцями та батьками;

РН15. Володіти основами професійної культури; бути здатним до рефлексії, мати навички оцінювання непередбачуваних проблем у професійній діяльності й обдуманого вибору шляхів їх розв'язання; формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями (вихованцями) та їхніми батьками;

РН19. Бути здатними організовувати, аналізувати, критично оцінювати власну професійну діяльність та нести відповідальність за її результати, аналізувати соціально й особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на підставі сформованих ціннісних орієнтирів;

РН20. Використовувати гуманістичний потенціал мови і літератури для формування духовного світу та патріотизму юного покоління громадян України, розширення їхнього світогляду.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

з підготовки до практичних занять з курсу

«Методика навчання зарубіжної літератури»

1. При підготовці до практичних занять студентам важливо ознайомитися з лекційним матеріалом та рекомендованою літературою.

2. Ефективне вивчення курсу «Методика навчання зарубіжної літератури» базується на щоденній систематичній роботі та виконанні практичних завдань як у викладацькій авдиторії, так і самостійно. Підготовка до практичних занять включає регулярне вивчення рекомендованих матеріалів та використання навчальної і наукової літератури, лексикографічних і енциклопедичних джерел, зазначених у програмі курсу. Це готує студентів до виконання рейтингових і підсумкових тестових завдань, сприяє набуттю необхідних навичок та вмінь і забезпечує ґрунтовне засвоєння матеріалу.

3. Здобувачам освіти слід уважно вивчати лекційний матеріал і користуватися рекомендованими літературними джерелами.

4. Рекомендується створювати презентації до визначених тем для візуалізації та закріплення матеріалу.

5. Заняття курсу «Методика навчання зарубіжної літератури» мають інтерактивний характер, залучаючи кожного студента до активної участі в обговоренні актуальних тем і взаємодії в межах заданих проблем.

6. Під час занять можуть застосовуватися різні навчальні технології, засновані на вміннях студентів користуватися комп'ютером.

7. Впровадження рейтингової системи дозволяє викладачеві об'єктивніше оцінювати знання й уміння студента, а студенту – більш критично оцінювати свій рівень знань, аналізувати свою роботу й ставити конкретні цілі для їх досягнення.

Методи поточного контролю включають оцінювання навчальних досягнень студента протягом семестру за національною шкалою за всіма видами авдиторної роботи: лекції, практичні та лабораторні заняття, самостійна робота. Поточний контроль відображає навчальні досягнення студента у засвоєнні програмного матеріалу дисципліни та спрямований на коригування самостійної і індивідуальної роботи. Він включає методи усного контролю: бесіда, розповідь студента, роз'яснення, презентації. Усний контроль проводиться на кожному занятті в індивідуальній, фронтальній або комбінованій формі з можливим використанням контрольних питань та технічних засобів навчання.

Проміжний контроль проводять з метою виявлення і попередження неуспішності студентів. Він ініціюється проректором з науково-педагогічної роботи чи деканом факультету та виставляється на основі поточної успішності за національною шкалою. Результати проміжного контролю фіксуються викладачем у робочому журналі та журналі академічної групи, проте не враховуються в загальному розподілі балів і не використовуються з коефіцієнтом у жодному виді робіт.

Тематика практичних занять

№ з/п	Теми практичних занять	Кількість год	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Етапи формування і розвитку «Методики навчання зарубіжної літератури» як навчальної дисципліни	2	
2.	Особливості реалізації культурологічної змістової лінії програми зарубіжної літератури	2	
3.	Інноваційна парадигма сучасного уроку зарубіжної літератури	2	2
4.	Принципи і методи навчання зарубіжної літератури в НУШ	2	
5.	Етапи вивчення художнього твору на уроках зарубіжної літератури	2	
6.	Компаративний тип аналізу літературного твору продуктивний метод засвоєння літературного матеріалу	2	
7.	Вивчення драматичних творів	2	2
8.	Вивчення ліричних творів: специфіка, основні етапи, методи і прийоми	2	2
9.	Шляхи вивчення великих жанрових форм за новою Програмою із зарубіжної літератури	2	
10.	Розвиток зв’язного мовлення учнів у системі літературної освіти	2	
	Всього годин	**20**	**6**

Тематика лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Лабораторне заняття-спостереження	**2**	
2	Лабораторне заняття-дослідження	**2**	
3	Лабораторне заняття-апробація	**2**	
4	Лабораторне заняття-практикум	**2**	**2**
5	Лабораторне заняття-захист проектів	**2**	

Практичне заняття № 1

Тема: Методика навчання зарубіжної літератури як наукова дисципліна. Роль учителя в її розвитку.

Мета:

● ознайомлення зі змістом, основними цілями та структурою практичних занять;

● розкриття зв'язку між методикою та дослідницькими підходами;

● демонстрація впливу традиційних методів викладання зарубіжної літератури на сучасні освітні технології;

● розвиток творчого мислення та естетичного сприйняття у студентів;

● формування зацікавленості вивченням предмету.

І. Теоретичні завдання

1. Своєрідність методики навчання зарубіжної літератури на сучасному етапі, її об'єкт, предмет, джерела розвитку та зв'язок з іншими науками.

2. Основні етапи розвитку методики навчання зарубіжної літератури, науково-практичні досягнення в сучасній методиці.
3. Методи наукового дослідження процесу вивчення зарубіжної літератури в школі.
4. Вимоги до особистості та професійної підготовки вчителя-словесника, його професійні якості.
5. Планування роботи вчителя зарубіжної літератури.

ІІ. Практичні завдання

1. М. Жулинський у своїй доповіді на Всеукраїнському семінарі методистів наголосив, що зарубіжна література в школі – свідчення нашої відкритості інтеграційному світові. Чи погоджуєтеся ви з такою думкою автора? Обґрунтуйте свої судження.
2. В. Голубков зазначає, що питання вивчення зарубіжних письменників у старших класах – одне з найбільш суперечливих у нашій методиці. Він визначає мету й частково завдання, що стоять перед учителем, акцентуючи увагу на важливості та необхідності зіставлення російської і зарубіжної літератур у виявленні загальних закономірностей історико-літературного процесу. «Головна мета вчителя – ознайомити учнів з визначними зразками зарубіжної літератури (переважно західноєвропейської) і з основною лінією літературного розвитку. Учні зіставляючи цей шлях розвитку зарубіжної літератури відомими їм етапами історії російської літератури й роблять висновки про спільні закономірності історико-літературного процесу». Чим спричинено таке визначення? Зробіть власний коментар.
3. Порівняйте професіограму вчителя-словесника, розроблену В. Острогорським, з переліком вимог до особистості та професійної підготовки вчителя літератури Б. Степанишина, Л. Мірошниченко, Ф. Штейнбука. Що нового з’явилося у вимогах до вчителя? Чим зумовлені ці вимоги? Як у них відобразилися завдання вивчення літератури в сучасній школі?

4. Підтримайте або спростуйте думку О. Семеног про те, що літературознавча компетентність – це сукупність знань про літературу й фольклор у їх історичному розвитку й на сучасному етапі, уміння здійснювати філологічну інтерпритацію художнього тексту, оцінювати художню своєрідність, естетику фольклорних творів і творчості письменника в цілому як складову національної духовної культури.
5. Прокоментуйте думку М. Рибнікової про те, що методика викладання літератури – це вміння розумно берегти час і сили учня; уміння знаходити в навчальному матеріалі основне; мистецтво організовувати працю колективу; система впливу на різні індивідуальності учнів.

III. Креативна вправа «Наукова версія»

Зробіть невеличке наукове дослідження на тему: «Методика навчання зарубіжної літератури в сучасному розумінні».

Рекомендації: опрацюйте фактичний матеріал, запропонуйте власну гіпотезу щодо поставленої проблеми. Виконуйте завдання за схемою: план – тези – міркування над поставленою проблемою – наукова версія.

Креативна вправа «Дослідницький проєкт»

Підготуйте дослідницький проєкт на тему «Портрет творчого вчителя зарубіжної літератури», використовуючи праці сучасних методистів, матеріали фахової періодичної преси про переможців Всеукраїнських конкурсів, власні враження та спостереження за роботою освітян.

IV. Самостійна робота

1. Зробіть огляд навчальних посібників з методики навчання зарубіжної літератури з останні 5 років.
2. Методика навчання зарубіжної літератури має тісні зв’язки з такими науками:
3. Напишіть рецензію на один із сучасних методичних посібників із зарубіжної літератури, де зазначте автора, повну назву книги, рік і місце видання, структуру та зміст завдань і запитань, а також досягнення й недоліки.

V. Питання для самоконтролю

1. Назвіть джерела, що живлять методику як наукову дисципліну.
2. Структура методики навчання зарубіжної літератури традиційно тлумачиться як поєднання трьох основних частин. Яких саме?
3. Які методи наукового дослідження ви знаєте?
4. Як ви вважаєте, які питання методичної науки є сьогодні актуальними?
5. Яке місце в розвитку методики займає психологія?
6. Які з вимог до вчителя зарубіжної літератури є, на вашу переконання, найактуальнішими? Чи ставите ви якусь специфічну вимогу до себе як майбутнього фахівця?

VI. Література

1. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі : навч. пос. Реком.МОНУ для студ. ВНЗ. Київ : Кондор, 2007. 316с.
2. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : Підручн. для студ. ВНЗ. Затв. МОНУ. Київ : Вища школа, 2007. 415с.

Практичне заняття № 2

Тема: Завдання, зміст і структура курсу зарубіжної літератури.

Мета:

● ознайомлення зі змістом, метою та структурою практичних занять;
● розкриття взаємозв'язку методики з дослідницькими формами роботи;
● демонстрація впливу традиційних методів навчання зарубіжної літератури на сучасні технології;
● розвиток творчого мислення та естетичних смаків студентів;
● формування інтересу до предмета.

І. Теоретичні питання

1. Особливості зарубіжної літератури як навчального предмета загальноосвітньої школи.
2. Концепція літературної освіти в загальноосвітній школі та умови її реалізації.
3. Програми з зарубіжної літератури для основної та старшої школи, спільне й відмінне в їх побудові та в змістовому наповненні.
4. Календарне, тематичне, календарно-тематичне, поурочне планування.
5. Рубрики календарно-тематичного планування, розрахунок годин відведених на уроки різних типів.
6. Підручники з української літератури, їх структура, відповідність діючим програмам.

ІІ. Практичні завдання

1. Опрацюйте статтю Є. Волощук «Західні літературознавчі концепції – вітчизняній методиці» [Волощук Є. Західні літературознавчі концепції – вітчизняній методиці. Зарубіжна література. 1999. № 11 (123).7 с.].
2. Випишіть з діючих програм з зарубіжної літератури критерії оцінювання навчальних досягнень учнів. У чому їх особливості?
3. Чи вважаєте ви, що відношення «автор – твір», «традиція – твір», «реальність – твір» пов’язуються через твір, який займає у системі вивчення зарубіжної літератури центральне місце і набуває художнього виміру завдяки прямому та зворотному зв’язку з читачем.

ІІІ. Креативна вправа «Прикладний проєкт»

Створіть добірку художніх творів письменників кінця ХХ – поч. ХХІ ст. для ознайомлення з ними учнів 11 класу. Сформулюйте мету вивчення, виділіть кількість годин, підберіть відповідний список літератури, обґрунтуйте використання наочності й запропонуйте власну інтерпретацію обраних вами творів.

Креативна вправа «Створи рекламу!»

З метою зацікавлення учнів підручником, виконайте інтерактивне завдання «Створи рекламу підручника!». Користуйтесь пам’яткою щодо вимог і схеми рецензії реклами.

Вимоги до реклами

1. Відповідність реклами дійсності.
2. Максимум інформації, мінімум слів.
3. Аргументованість.
4. Доступність.
5. Оригінальність

Схема рецензії реклами

1. Мотивація мети (для чого реклама?).
2. Обґрунтування прийомів відповідно до передбачуваних результатів.
3. Зреалізованість мети створення реклами.
4. Успіхи й прорахунки.
5. Шляхи вдосконалення реклами.

IV. Самостійна робота

1. Назвіть кілька книжок, які, на вашу думку, необхідно прочитати сучасній дитині, підлітку, старшокласнику. Свій вибір аргументуйте. 2. Зарубіжна література як шкільний предмет водночас виконує кілька рівноцінних функцій, серед яких виділяються: 3. Які принципи покладені в основу добору художніх текстів за чинною програмою із зарубіжної літератури? Запишіть їх. 4. Чи відображений принцип наступності в підручниках із зарубіжної літератури для 5–9 класів. Доведіть свою думку на конкретних прикладах. 5. Яке значення для вчителя мають календарно-тематичні плани, що подаються в методичних статтях чи посібниках?

V. Питання для самоконтролю

1. Яка мета шкільного вивчення зарубіжної літератури на сучасному етапі?
2. Назвіть авторів підручників із зарубіжної літератури для основної та старшої ланки?

3. Яку будову має програма із зарубіжної літератури?
4. Якими державними документами визначаються завдання, мета, структура шкільного курсу зарубіжної літератури?

VI. Література

1. Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. Львів, 1996. 634 с.
2. Булаховська Ю. Л. Слов'янські літератури (польська, чеська, сербська, болгарська) у шкільному курсі всесвітньої літератури : матеріали до уроків у 9–11 класах. Київ, 1997. 92 с.
3. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : підручник для студентів-філологів. Київ, 2000. 240 с.
4. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури у школі: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2007. 316 с

Практичне заняття № 3

Тема: Урок зарубіжної літератури в умовах сучасної школи.

Мета:

- ознайомити студентів з етапами роботи над художнім твором;
- розкрити зв'язок між етапами уроку;
- проаналізувати залежність структури уроку від його типу;
- розвивати вміння правильно складати план – конспект уроку;
- виховувати інтерес до творчої діяльності вчителя.

І. Теоретичні питання

1. Урок – основна форма викладання зарубіжної літератури в школі, його своєрідність і критерії ефективності.
2. Проблема типології уроків зарубіжної літератури.
3. Структура та методика проведення уроку зарубіжної літератури.
4. Новаторські (нестандартні) форми занять із зарубіжної літератури.
5. Підготовка вчителя до проведення уроку зарубіжної літератури.

ІІ. Практичні завдання

1.Методична наука формулює обов'язкові вимоги, без дотримання яких неможливий урок літератури:

1) відповідність його змісту чинним програмам;
2) педагогічна доцільність і логічність;
3) підпорядкованість теоретико-методичним законам і правилам;
4) урахування вікових психологічних особливостей учнів і рівня їхньої підготовленості;
5) зумовленість вивчення твору його літературним родом, жанром, напрямом

тощо. Чи погоджуєтесь ви, що моделювання уроку ґрунтується на цих незмінних правилах і водночас передбачає елемент творчості? Дайте власну інтерпретацію цієї проблеми.

2. Визначте основні положення статті О. М. Куцевол «Структура сучасного уроку зарубіжної літератури» [Куцевол О. М. Структура сучасного уроку зарубіжної літератури. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2003. № 3. 38 с.].
3. Організовуючи проведення уроків творчого читання, треба враховувати вікові особливості учнів, тому що, наприклад, у 5–6 класах учнів передусім, за О. Куцевол, треба навчити правильно, вдумливо й виразно читати та розуміти прочитане: у 7–8 класах необхідно вдосконалювати набуті учнями читацькі уміння та навички за допомогою введення до організації уроків таких нових прийомів роботи з текстом, як читання музику, читання в особах, самостійна словникова робота з тлумачними та орфоепічними словниками тощо; відбувається вдосконалення умінь та навичок кваліфікованого читача й у 9–12- х класах. Чи погоджуєтесь ви з такою думкою? Обґрунтуйте свою позицію. [Куцевол О. М. Структура сучасного уроку зарубіжної літератури. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2001. № 1. 33 с.].
4. Одним із важливих шляхів оновлення методичної системи вивчення зарубіжної літератури й урізноманітнення форми навчання є використання сучасних

інформаційних технологій. Чи погоджуєтесь ви з таким твердженням? Обґрунтуйте своє судження.

III. Креативна вправа «Критична оцінка»

Розробляючи проєкт майбутнього заняття, учителеві потрібно пам'ятати настанову Т. Ф. Бугайко про те, що кожен урок літератури повинен мати свою структуру; не може бути двох уроків, абсолютно схожих один на одного. Чи погоджуєтесь ви з цією дукою? Дайте критичну оцінку висловлюванню, визначивши його основну проблему й довівши її істинність чи хибність.

IV. Самостійна робота

1. Користуючись чинною шкільною програмою із зарубіжної літератури, сформулюйте мету до обраного вами уроку великої монографічної теми. 2. Чию класифікацію уроків зарубіжної літератури ви вважаєте найбільш доцільною й актуальною? Чому? 3. Назвіть ті етапи традиційного уроку зарубіжної літератури, які, на ваше переконання, зберігають актуальність і нині? 4. Серед нестандартних уроків зарубіжної літератури, які входять у практику сучасної школи, найбільш цікавими й актуальними, на вашу думку, є:

V. Питання для самоконтролю

1. Як ви розумієте мотиваційне забезпечення уроку зарубіжної літератури??
2. Які завдання ставить перед собою вчитель-словесник, готуючись до уроку?
3. У чому полягає своєрідність уроку зарубіжної літератури та його відмінність від уроків інших предметів?
4. Що таке структура уроку, чим вона зумовлена?
5. Чим викликана нестандартна побудова уроків, у чому її суть?
6. Чому існують різні класифікації уроків?

VI. Література

1. Булаховська Ю. Л. Слов'янські літератури (польська, чеська, сербська, болгарська) у шкільному курсі всесвітньої літератури : матеріали до уроків у 9–11 класах. К., 1997. 92 с.

2. Куцевол О. М. Структура сучасного уроку зарубіжної літератури. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2001. № 1. 33 с

3. Методичні рекомендації по розробці освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів, спеціалістів і магістрів. Київ: МО України, 1998. 14 с.

4. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : підручник для студентів-філологів. К., 2000. 240 с.

5. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури у школі : навчальний посібник. К.: Кондор, 2007. 316 с

Практичне заняття № 4

Тема: Методи та прийоми викладання зарубіжної літератури

Мета:

- сформувати уявлення студентів про особливості методів та прийомів;
- розкрити значення мови як засобу комунікації та спілкування;
- проаналізувати види методів та прийомів викладання зарубіжної літератури;
- розвивати вміння чітко формулювати власну думку;
- виховувати естетичні смаки.

І. Теоретичні питання

1. Метод і прийом як засоби викладання літератури в школі.
2. Проблема класифікації методів у методиці зарубіжної літератури.
3. Метод лекції, його різновиди та історія впровадження у шкільну практику.
4. Метод бесіди та його роль у розвитку літературної освіти учнів.

5. Метод творчого читання та самостійної роботи в процесі вивчення зарубіжної літератури.
6. Інноваційні методи навчання.
7. Прийом як елемент методу.

ІІ. Практичні завдання

1. Український педагог Г. Ващенко запропонував дві класифікації методів навчання: за аналогією до методів науки (апріорні та апостеріорні, емпіричні та експериментальні, аналітичні та синтетичні, індуктивні, дедуктивні, художнє і творче оповідання); за ознакою активності учнів у навчальному процесі (пасивні: лекційний, розповідь учителя, метод книжкових завдань; напівактивні: евристичний, лабораторно-ілюстративний; активні: шкільні екскурсії, рефератно-семінарський). Яка класифікація методів, на вашу думку, є найприйнятнішою для викладання зарубіжної літератури? Аргументуйте свої твердження.
2. В. Нікольський формулює методи та прийоми емоційно-образного осягнення художнього тексту, а також методи і прийоми інтерпритації (тлумачення) літературних творів. Кожний метод він розглядає і як спосіб викладання, і як спосіб учіння. Прокоментуйте їх, розвинувши думку В. Нікольського.
3. Опрацюйте статтю Л. Мірошниченко «Методи викладання світової літератури в школі» та спробуйте провести аналогію з іншими методами в сучасній науці. [Мірошниченко Л. Ф. Методи викладання світової літератури в школі. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 1999. № 12. 40 с.].

ІІІ. Креативна вправа «Дебати»

Тема: «Інноваційні методи чи інноваційні технології навчання?» Поділіть групу на дві команди «Ствердження» й «Заперечення», при цьому використовуйте рольовий компонент, запропонувавши учасникам висловити думки від імені «учителів-новаторів», «досвідчених педагогів», «представників шкільної адміністрації», «учителів-початківців».

IV. Самостійна робота

1. На думку Б. Степанишина, є три групи методів вивчення літератури: словесні, наочні та практичні. Розшифруйте їх. Словесні…Наочні…Практичні…
2. У чому педагогічна суть методу Лекції? Поясніть різницю між оглядовою й настановчою лекцією.
3. За метою і часом проведення бесіда може бути:
4. Що, на вашу думку, може бути недоліком методу бесіди?
5. Назвіть прийоми методу творчого читання. Які його завдання?
6. Обґрунтуйте актуальність і доцільність самостійної роботи учнів. Запропонуйте різні форми самостійної роботи в основній і старшій школі.
7. Розробіть систему літературних ігор. Поясніть їх мету, зміст, правила проведення.
8. Підготуйте повідомлення про застосування інтерактивних методів на уроках зарубіжної літератури.
9. Яка із запропонованих методистами класифікацій методів навчання є, на вашу думку, найбільш актуальною і прийнятною для викладання зарубіжної літератури? Аргументуйте вашу думку.
10. Як ви вважаєте, чому існують різні класифікації методів навчання? Чи можлива єдина класифікація?
11. Методика викладання зарубіжної літератури покликана дати відповіді на такі запитання: що вивчати? Як вивчати? Навіщо вивчати? Які з цих запитань безпосередньо стосуються методів і прийомів навчання на уроках зарубіжної літератури?

V. Питання для самоконтролю

1. Від чого залежить вибір методів і прийомів?
2. Чому в школі повинні застосовуватися різні методи навчання?
3. Чи є різниця між методами в науці й методами в шкільній практиці?

4. Назвіть учених-методистів, які намагалися науково обґрунтувати методи навчання літератури.
5. Які інноваційні методи навчання зарубіжної літератури ви знаєте?
6. У чому переваги й недоліки кожного з традиційних методів? Доведіть свою думку.
7. Обґрунтуйте доцільність застосування різних прийомів при використанні, наприклад, методу лекції.

VI. Література

1. Бандура О. М. Теорія літератури. Київ: Рад. школа, 1969.
2. Бугайко Т. Ф., Бугайко Ф. Ф. Українська література в середній школі: курс методики. К.: Рад. школа, 1962. 391 с.

Практичне заняття № 5

Тема: Принципи та шляхи аналізу художнього твору в школі

Мета:

● сформувати уявлення про принципи та методи навчання літератури;

● розкрити принцип країнознавчого та етнокультурного підходу у вивченні літератури;

● розвивати вміння на практиці використовувати різні шляхи аналізу художнього твору;

● виховувати інтерес до методики викладання літератури.

І. Теоретичні питання

1. Загальнопедагогічні й науково-літературознавчі принципи та їх застосування в процесі аналізу художнього тексту із зарубіжної літератури.
2. Проблема шляхів аналізу художнього твору в методиці викладання зарубіжної літератури.
3. Цілісний аналіз художнього твору. Методика його проведення.
4. Пообразний шлях аналізу художнього твору в школі.

5. Проблемно-тематичний шлях аналізу в шкільному курсі зарубіжної літератури.
6. Елементи літературознавчого аналізу тексту та його місце в шкільній практиці.

ІІ. Практичні завдання

1. Опрацюйте статті Б. Б. Шалагінова «Науковий та шкільний аналізи художнього тексту» [Шалагінов Б. Б. Науковий та шкільний аналізи художнього тексту. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2004. № 6. С. 6–9] та К. П. Бабенко «Взаємозв'язок видів та шляхів художнього аналізу в шкільній практиці» [Бабенко К. П. Взаємозв'язок видів та шляхів художнього аналізу в шкільній практиці. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2004. № 6. С. 14–16].
2. Проведіть захист реферату на тему: «Робота над текстом художнього твору із зарубіжної літератури».
3. На думку О. Ніколенка, крім загальновідомих принципів аналізу твору в єдності його змісту й форми, науковості, історизму, вивчення красного письменства має спиратися також на важливі загальномистецькі закони, а саме:
   - безпосередність у сприйнятті літературного твору, який має бути повністю прочитаний або прослуханий;
   - безперервність у сприйнятті художнього твору;
   - правильне співвідношення читання й аналізу;
   - поєднання загальноприйнятих оцінок художнього твору з особистими;
   - критичний підхід до художнього рівня літературного твору;
   - єдність змісту твору та особи його автора. [Ніколенко О. М. Проблеми аналізу художнього твору на уроках зарубіжної літератури. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2003. № 3. С. 31–34]. Висловіть своє ставлення до цієї проблеми.
4. У методиці викладання зарубіжної літератури називають кілька шляхів шкільного аналізу художнього твору: цілісний (під час повторного читання проводиться послідовний аналіз найважливіших епізодів тексту); композиційний

(текст аналізується через дослідження його композиційних складових – сюжету та позасюжетних елементів); пообразний (учні зосереджуються на розгляді образів-персонажів, у вчинках і поведінці яких простежують ідейний зміст творів); проблемно-тематичний (визначаються тематика та проблематика твору й досліджується художнє висвітлення теми та розв'язання порушених проблем); структурно-стильовий (твір аналізується через призму індивідуального стилю митця слова, кожна особливість якого знаходиться в конкретному тексті й тлумачиться в ідейно-художньому сенсі). Дайте власну оцінку цій класифікації, визначивши її домінанту і довівши актуальність (чи неактуальність) сьогодні.

5. Методисти, проаналізувавши історію формування в методичній науці таких типів аналізу художнього твору, як «за автором», композиційний, проблемний, цілісний та інші, дійшли висновку про необхідність взаємозбагачення шляхів тлумачення тексту. Чим більше варіантів поєднання шляхів аналізу, на їх думку, тим різноманітнішим є вивчення твору. Чи поділяєте ви цю думку? Якщо так, то проілюструйте на прикладах.
6. Які вимоги до шкільного прочитання художнього твору висувають методисти Є. Пасічник, Б. Степанишин, Г. Токмань? У чому особливості цих підходів? Спробуйте порівняти в узагальненій таблиці спільне та відмінне в поглядах методистів на цю проблему.

III. Креативна вправа «Методичний форум»

Змоделюйте свою наукову позицію щодо застосування літературознавчих шляхів аналізу в шкільній практиці. Для цього проведіть методичний форум, у процесі якого обміняйтесь думками й виробіть систему поглядів щодо висунутої проблеми.

Креативна вправа «Обґрунтуй свою позицію»

Обґрунтуйте свою позицію стосовно твердження, що в одних учнів при сприйманні художніх творів переважають наочно-образні компоненти, а в інших – словесно-логічні. Чому одні відтворюють текст яскраво, а інші – не вміють

відтворити найголовніше? Підготуйте дослідницький проект з означеної проблеми, використовуючи власні спостереження під час педагогічної практики.

IV. Самостійна робота

1. Дайте характеристику традиційних шляхів шкільного аналізу художнього твору із зарубіжної літератури.
2. Розкрийте, у чому, на вашу думку, полягає актуальність методичних засад, висунутих О. Ісаєвою:
   - в основі аналізу художнього твору має бути його текст, а не підручник чи методичний посібник;
   - розкриття умовності підтексту та інших аспектів ідейно-художнього змісту твору, зокрема – функціонального значення художніх засобів;
   - мистецьке, а не вульгарно-соціологічне чи побутове трактування змісту твору;
   - подолання наївно-реалістичного підходу до художнього твору;
   - теорія літератури – своєрідний компас аналітичного процесу;
   - зразок аналізу – в літературно-критичній класиці;
   - мета аналізу – розвиток естетичних читацьких смаків учнів;
   - аналіз не повинен бути ілюстрацією до готових тверджень. Щоб думка йшла від змісту твору до висновків, а не навпаки;
   - варіантність аналізу (одноманітність в аналізі твору вбиває цікавинку, живу творчість) [Ісаєва О. О. Концептуальні основи художнього тексту в школі. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2004. № 6. С. 2–5].
3. Розгляньте узагальнену схему одного з традиційних для вчителя –послідовного аналізу прозового твору, запропоновану А. Ситченком. Висловіть своє ставлення до схеми, обґрунтуйте доцільність її використання в школі.
   1) Визначити своє ставлення до прочитаного. Мотивація навчання.
   2) Переказати або прочитати важливі епізоди з тексту.

3) Скласти план уривка, найважливішого, на вашу думку, для розкриття провідної ідеї. Дібрати назву до нього.
4) Визначити основні (ключові) частини твору, дібрати до них заголовки.
5) Підготуватися до переказу прочитаного за складеним планом.
6) У кожній частині твору виокремити образи, визначити головні з них.
7) Висловити свої думки й почуття, викликані цими образами.
8) Дійти висновку, до якого підводить автор певним порядком (системою) подій у творі. (Причинно-наслідкові зв'язки між подіями).

4. Назвати твори на подібну тему. Аналізувати чи інтерпретувати художній текст у школі? Ваша думка.
5. Чим зумовлений вибір того чи того шляху аналізу в різних класах?
6. Чи погоджуєтесь ви з думкою методистів про те, що шкільний аналіз включає в себе елементи літературознавчого, лінгвістичного та мистецтвознавчого тлумачення тексту?

V. Питання для самоконтролю

1. Які принципи аналізу літературного твору є найактуальнішими?
2. Назвіть найбільш поширені шляхи аналізу художнього твору, що застосовуються в сучасній школі.
3. У чому суть цілісного шляху аналізу?
4. У чому полягає проблемно-тематичний шлях аналізу?
5. Розкрийте методику пообразного аналізу.
6. Які літературознавчі шляхи аналізу ви знаєте і можете застосувати на уроках зарубіжної літератури?

VI. Література

1. Буяльський Б. А. Поезія усного слова. Київ : Рад. Шк.., 1969. 264 с.
2. Мірошниченко Л. Ф., Дишлюк Ю. М. Зарубіжна література. Позакласні заходи. 9 – 11 кл.: Посіб. Для вчителя. Харків, 2004. 4–5 с.

3. Падалко О. С., Нісімчук А. М., Смолюк І.О. Педагогічні технології: навчальний посібник для вузів. Київ,1995.С. 146–150 с.

Практичне заняття № 6

Тема: Шкільний аналіз ліричних творів

Мета:

- ознайомити студентів з етапами роботи над ліричним твором;
- розкрити зв'язок між етапами уроку;
- проаналізувати види літературного аналізу ліричного твору;
- розвивати вміння правильно складати план – конспект уроку;
- виховувати інтерес до творчої діяльності вчителя.

І. Теоретичні питання

1. Своєрідність лірики як роду літератури та її місце в шкільній програмі.
2. Специфіка аналізу лірики в школі та особливості її сприймання учнями різного віку.
3. Етапи роботи з ліричним твором.
4. Особливості віршування (строфіка, метрика, фоніка).

ІІ. Практичні завдання

1. В. Маранцман пропонує такі етапи роботи над ліричним твором:
   - підготувати клас до слухання ліричного твору емоційно та інтелектуально. Створити «установку» на сприйняття ліричних творів взагалі й конкретної поезії зокрема (розповісти про історію написання вірша, звернути увагу на стан природи, поділитися особистим досвідом, пов'язаним з мотивом твору, спонукати школярів до власних спогадів чи мрій тощо);
   - забезпечити сприятливий для сприйняття лірики емоційний фон;
   - подбати про особистісний вимір сприйняття учнями ліричних творів;

– уміти самому виразно читати вірші так, щоб не зруйнувати перше враження «алгеброю» аналітичних прийомів, і знайти такі шляхи розгляду ліричного твору, аби вони мали прихований та опосередкований характер. Змоделюйте своє бачення етапів роботи над ліричним твором.

2. Чи погоджуєтесь ви, що вірш, який звучить, і вірш, який читається про себе,сприймається учнями по-різному. Підтвердіть свою думку конкретними прикладами.
3. На прикладі будь-якого ліричного твору розкрийте методику вироблення в школярів навичок та вмінь визначати розмір вірша.
4. Порівняйте та прокоментуйте схеми аналізу ліричних творів, запропоновані Г. Токмань і В. Пахаренком. Зробіть аналіз однієї з поезій П. Верлена, що вивчаються в 11 класі («Тривога», «Поетичне мистецтво», «Мій звичайний сон», «Вже пройшла зима»), за запропонованими схемами (на вибір). Чи в кожному вірші потрібно розкривати все назване в планах?

Орієнтовний план аналізу ліричного твору (за Г. Токмань)

1. Історія написання.
2. Історична основа (якщо є).
3. Літературний рід, жанр, жанровий різновид.
4. Безпосередній текстуальний аналіз, який передбачає читання всього тексту із зупинками. Зупиняємось там, де вважаємо за потрібне. Прочитаний уривок тлумачимо, пояснюючи образи з погляду їхнього семантичного наповнення і мовного вираження. Висвітлюємо у вільно вибраному порядку своє розуміння таких явищ, як:
   – художній образ (ліричний герой, образ-пейзаж та інші);
   – почуття і думки в їх перебігу;
   – виражальні засоби мови на 4-х рівнях:

     а) тропи (епітет, порівняння, метафора, метонімія, синекдоха, гіпербола, алегорія, символ, іронія, сарказм);

     б) стилістичні фігури (повтор, анафора, поетичне кільце, антитеза,

паралелізм, градація, риторичні фігури);

в) засоби звукопису (алітерація, асонанс, звуконаслідування);

г) лексичні засоби (синоніми, антоніми, застарілі слова, неологізми, діалектизми).

5. Особливості віршування (строфіка, метрика, фоніка).

Схема аналізу ліричного твору (за В. Пахаренко)

1. Короткі відомості про автора (передовсім ті, що допомагають краще зрозуміти специфіку твору).
2. Історія написання й видання твору (в разі потреби).
3. Жанр твору (громадянська, інтимна, релігійна лірика тощо).
4. Провідний мотив поезії, її зв'язок з іншими творами в усій творчості митця.
5. Композиція твору (варто пам'ятати, що в ліричному творі сюжету в класичному розумінні немає, натомість увага зосереджується на певному почутті; виділяються такі композиційні етапи розгортання почуття: а) вихідний момент – поштовх до появи почуття; б) розвиток почуття; в) кульмінація (можлива); г) резюме, або авторський висновок).
6. Ключові образи твору (звернімо увагу, що найчастіше визначальним у ліриці є образ ліричного героя – це умовна дійова особа, думки й почуття якої розкриваються в ліричному творі).
7. Мовні засоби, що сприяють емоційному наснаженню твору (йдеться про лексику, тропи, фігури, фоніку).
8. Версифікації (рими, спосіб римування, віршовий розмір, вид строфі), її роль у розкритті провідного мотиву.
9. Підсумок (почуття й роздуми, викликані твором).

III. Креативна вправа «Підберу музику»

Підберіть музичні ілюстрації до ліричного твору чи його окремих епізодів. Найоптимальнішим є підбір мелодії до невеликої за обсягом поезії. Запропонуйте ліричну поезію, яка була б співзвучною творінню композитора, наприклад,

фрагментам «Пори року» А. Вівальді або П. Чайковського.

IV. Самостійна робота

1. Сплануйте етапи розгляду одного з обраних вами віршів, що вивчаються за шкільною програмою.
2. Які методи й прийоми можна використати для аналізу поезій Роберта Бернса «Моє серце в верховині», «Нехай і холод, і вітри», «Ревуть вітри суворі» в 6 класі.
3. Розробіть систему літературних ігор, що можуть застосуватися при вивченні ліричного твору.
4. Підготуйте систему запитань для бесіди над твором В. Гете «Нічна пісня подорожнього» у 5 класі.
5. За тематикою ліричні вірші, що вивчаються в школі, поділяються на:
6. За структурою і способом організації матеріалу лірику поділяють на:
7. Чи є різниця в характері аналізу ліричного твору в 5–8 класах і в 9–12? Чим вона викликана й у чому проявляється?

V. Питання для самоконтролю

1. У чому полягає своєрідність лірики як роду літератури?
2. Які жанри та жанрові різновиди ліричних творів учні вивчають у школі?
3. Які методи та прийоми вивчення ліричних творів склалися в методиці викладання зарубіжної літератури?
4. Які етапи вивчення ліричного твору виможете назвати?
5. У чому полягає підготовка класу до сприймання поезії?
6. З якими проблемами пов’язане вивчення ліричних творів у школі?
7. Які специфічні риси має лірика як літературний рід?

VI. Література

1. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : підручник для студентів-філологів. К., 2000. 240 с.

2. Скуратівський В. Л. Етюди з світової літератури : матеріали до уроків у старших класах в курсі «Зарубіжна література». Київ, 1995. 70 с.

Практичне заняття № 7

Тема: Вивчення епічних творів у школі

Мета:

● ознайомити студентів з етапами роботи над епічним твором;

● розкрити зв'язок між етапами уроку;

● проаналізувати види літературного аналізу епічного твору;

● розвивати вміння правильно складати план – конспект уроку;

● виховувати інтерес до творчої діяльності вчителя.

І. Теоретичні питання

1. Жанрова специфіка епічних творів та їх місце в шкільній програмі.
2. Особливості аналізу епічних творів у середніх і старших класах.
3. Види (прийоми) роботи над епічним твором із зарубіжної літератури

ІІ. Практичні завдання

1. Висловіть своє ставлення до запропонованого Є. Ільїним нетрадиційного підходу до прочитання епічного твору:
   - деталь – від неї йти до цілого;
   - другорядні персонажі іноді відкривають глибину задуму, допомагають побачити головних героїв на весь зріст;
   - прийом: хороший учень той, котрий виправить учителя;
   - влучний рядок з тексту давати як завдання учням для розкриття думки;
   - мистецьке читання і коментування лише найяскравіших сцен та епізодів; не варто прагнути охопити все;
   - додому питання одне, а не декілька дрібних: переходити від уроку до домашнього завдання через художній текст;
   - не треба художню книжку перетворювати на наукову: спрощуймо, а не ускладнюймо шлях до неї;
   - не «розбирати» героїв, а спілкуватися з ними;
   - ставлю завдання: написати передмову до книжки;

– на уроці літератури гра – це пошук художніх деталей, без котрих не працює механізм твору – слів, прийомів, питань. Потрібна історія, яка «розкручується»;
– треба не тільки ставити питання учням, найважливіше – викликати в них питання до письменника;
– вступ до вивчення твору– через обкладинку книжки, її оформлення;
– зіставлення літературних героїв – важливий прийом роботи з епічним твором;
– через перевантаження сумлінний учень гине, а ледачий зовсім перестає вчитися.

2. Обґрунтуйте актуальність думки, висловленої Г. Токмань про те, що робота з епічним твором повинна проводитися у двох аспектах – докладний аналіз фрагмента й широке узагальнення ідейно-художнього багатства всього твору. Обов'язковою умовою сучасного прочитання епічного твору є подання його в контексті епохи – історичному та естетичному.
3. Прокоментуйте схему аналізу епічного твору, запропоновану Г. Токмань. Зробіть аналіз роману Ґарсіа Маркеса «Сто років самотності».

Орієнтовна структура аналізу епічного твору (за Г. Токмань)

1) Історія написання твору.
2) Історична основа.
3) Рід, жанр, жанровий різновид.
4) Тематика і проблематика.
5) Композиція:

   а) зовнішня композиція;

   б) сюжет – конфлікт у його основі (соціальний, психологічний, політичний, морально-етичний, побутовий), художня послідовність компонентів (експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка);

в) позасюжетні елементи та їхня художня роль (заголовок, присвята, епіграф, авторські відступи, цитати, вставні епізоди, пролог, епілог, опис – портрет, інтер'єр, пейзаж);

г) персонажі (головні, другорядні, епізодичні; групування навколо конфлікту).

6) Характеристика дійових осіб.
7) Ідейний зміст твору, емоційні оцінки автора.
8) Мовностильові особливості.

4. Г. Клочек рекомендує ширше вводити в практику ще один шлях аналізу – повільне читання. Є багато підстав вважати, що цей шлях заслуговує на дуже важливе місце в шкільній практиці. Виберіть два епізоди з епічного твору, проаналізуйте їх за метою повільного читання й поясніть на цих прикладах суть методу.

Креативна вправа «Складання кіносценарію»

У процесі вивчення художніх творів практикують і такий вид роботи, як складання кіносценарію, що допомагає проникнути в художній текст, сприяє розвитку в учнів відтворювальної уяви. Запропонуйте свій варіант кіносценарію до твору Антуана де Сент-Екзюпері «Маленький принц». Для цього потрібно логічно виділити послідовність певних картин, дати заголовок кожній картині, детально її описати, подумати над звучанням фільму, зробити перелік героїв, визначитись із назвою.

IV. Самостійна робота

1. Розробіть тестові завдання до вивчення «Старий і море» Е. Гемінґвея.
2. Розробіть систему індивідуальних завдань до уроку вивчення епічного твору одного з обраних вами письменників.
3. Під час вивчення епічного твору в старшій школі вчитель повинен враховувати специфічні риси цього літературного роду. Які саме?

4. Що на думку методистів і вчителів, є типовими недоліками в шкільному аналізі епічного твору?
5. З якими видами мистецтва можна пов’язати вивчення епічного твору в школі?

V. Питання для самоконтролю

1. Чому потрібно враховувати жанрову природу твору під час його вивчення в школі?
2. Як можна спонукати учнів прочитати великий за обсягом епічний твір?
3. Які жанри епосу вивчаються в основній і старшій школі?
4. Які методичні засади аналізу епічного твору виділяє Б. Степанишин?
5. Які види (прийоми) роботи над епічним твором вам відомі?
6. Які шляхи аналізу епічних творів найчастіше використовуються в шкільній практиці?

VI. Література

1. Вивчення зарубіжної літератури у 5–6 класах : метод. посібник для вчителів. Київ : Вежа, 1997.
2. Волошина Н. Й. Уроки позакласного читання у старших класах. К.: Рад. школа, 1988.

Практичне заняття № 8

Тема: Особливості вивчення драматичних творів

Мета: ●

● ознайомити студентів з етапами роботи над драматичним твором;

● розкрити зв’язок між етапами уроку;

● проаналізувати види літературного аналізу драматичного твору;

● розвивати вміння правильно складати план – конспект уроку;

● виховувати інтерес до творчої діяльності вчителя.

І. Теоретичні питання

1. Особливості драми як літературного роду та їх місце в шкільній програмі.
2. Жанрова специфіка драматичних творів та особливості їх сприймання учнями.
3. Методика аналізу драматичного твору.
4. Зв’язок драматичного твору з театральним мистецтвом.

ІІ. Практичні завдання

1. Змоделюйте проєкт уроку-рольової гри за одним із драматичних творів і проведіть його в аудиторії.
2. Підготуйте нарис про життєвий і творчий шлях драматурга, доля якого вас схвилювала, змусила задуматися над життям.
3. Як ви ставитесь до сучасних переробок класичних творів, зокрема фільму-спектаклю за драмою-пересторогою Бертольда Брехта «Матінка Кураж та її діти»? Чи наближують вони класику, на вашу думку, до школярів третього тисячоліття?
4. Проаналізуйте п’єсу Б. Шоу «Пігмаліон» і дайте відповідь на запитання: чи хотіли б ви прочитати цей твір учням сьогодні? Що сказали б сучасному молодому поколінню? Чи співвідносяться ваші думки з надзавданням автора?
5. Проаналізуйте чинну програму з погляду відповідності дібраних драматичних творів віковим особливостям учнів. Зіставте з попередніми програмами. Поясніть, у чому ви вбачаєте розбіжності в підходах до вибору творів драматичного роду.
6. Підготуйте виступ на тему «Проблеми вивчення драматичного твору в школі».

ІІІ. Креативна вправа

Зробіть коментар до п’єси «Чекаючи на Ґодо» Семюеля Беккета. Збагніть думки й почуття героїв, їхню поведінку в русі. Опишіть, якими ви уявляєте героїв, розкрийте особливості їхньої мови і з’ясуйте, як у ній відбито характер. Продумайте, якими повинні бути декорації до першої дії.

IV. Самостійна робота

1. Дослідіть сценічну історію однієї із зарубіжних п’єс та змоделюйте її виклад на уроці.
2. Зважаючи на різні шляхи аналізу, А. Ситченко пропонує кілька варіантів опрацювання драматичних творів. Розгляньте їх, порівняйте й дайте власну інтерпритацію проблеми.

Шляхи аналізу драматичного твору

Подієвий	Пообразний	Проблемно-тематичний
1. Первинне враження від прочитаного. 2. Вибрані картини (дії, яви твору). 3. Переказ прочитаного. 4. Причинно-наслідкові зв’язки між подіями. 5. Конфлікт твору. Головні дійові особи. 6. Майстерність автора. Ознаки драматичного твору Роль монологів, діалогів, реплік, ремарок. 7. Зв’язок з іншими художніми творами. 8. Загальне враження від твору, його сценічна доля.	1. Первинне враження від прочитаного. 2. Головні дійові особи. Роль монологів, діалогів, реплік, ремарок. 3. Конфлікт і проблематика твору. 4. Причинно-наслідкові зв’язки між подіями. Художня майстерність автора. Роль ремарок. 5. Ознаки драматичного твору. Зв’язок з іншими художніми творами. 6. Загальне враження від твору, його сценічна доля.	1. Первинне враження від прочитаного. 2. Конфлікт твору. Причинно-наслідкові зв’язки між подіями. 3. Головні дійові особи. Роль монологів, діалогів. 5. Художня майстерність автора. Роль реплік, ремарок. 6. Ознаки драматичного твору. Зв’язок з іншими художніми творами. 6. Загальне враження від твору, його сценічна доля.

3. Складіть самостійно систему завдань для учнів однієї із програмових п’єс. 4. Які б декорації ви підібрали б до першої дії п’єси Генріка Ібсена «Ляльковий дім»?

5. З якою метою методисти пропонують під час вивчення драматичного твору використовувати такий прийом, як демонстрція ілюстрацій, фрагментів з кінофільмів, діафільмів?

V. Питання для самоконтролю

1. У чому полягає жанрова специфіка драматичних творів?
2. Що спільне й відмінне в аналізі епічного й драматичного твору?
3. Які жанри епосу вивчаються в основній і старшій школі?
4. Які три особливості драми як літературного роду виділяють Т. Ф. і Ф. Ф. Бугайки?
5. Назвіть загальні етапи вивчення драматичного твору в школі. Які два види мистецтва поєднує в собі драма? Чи впливає це поєднання на сприймання учнями драматичних творів?
6. Назвіть прийоми роботи над драматичним твором?
7. Чи представлений у шкільній програмі жанр трагікомедії? Якщо так, то в яких класах?

VI. Література

1. Андронік А. В. Світова новела від античності до XX століття. Методичні розробки уроків для 6–11 класів. К.: Бібліотека тижневика «Зарубіжна література», 1997. 64 с.
2. Антологія світової літературно-критичної думки XX ст.. Центр гум. досл. ЛДУ ім. І. Франка. Наук. Т-во ім. Шевченка. Львів, 1996. 634 с.
3. Булаховська Ю. Л. Слов’янські літератури (польська, чеська, сербська, болгарська) у шкільному курсі всесвітньої літератури : матеріали до уроків у 9–11 класах. Київ, 1997. 92 с.
4. Галузинський Й. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія. К., 1995. 237 с.
5. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : підручник для студентів-філологів. Київ, 2000. 240 с.

Практичне заняття № 9

Тема: Вивчення біографії та індивідуального стилю письменника

Мета:

● сформувати уявлення студентів про особливості вивчення біографії письменників;

● розкрити вимоги вивчення біографії драматургів та поетів;

● ознайомити студентів з хронологічними таблицями вивчення біографії письменників;

● розвивати вміння визначати основні життєві етапи митців;

● виховувати інтерес до життя і творчості письменників.

І. Теоретичні питання

1. Джерела й принципи вивчення життєпису письменника.
2. Форми й методи викладу біографії майстра слова.
3. Особливості вивчення життєпису письменника в основній та старшій школі.
4. Вивчення індивідуального стилю.

ІІ. Практичні завдання

1. Підготуйте рольову гру «В гостях у нас – письменник».
2. Упровадження системи незалежного оцінювання навчальних досягнень учнів зарубіжної літератури спричиняє необхідність використання на уроках тестових завдань різної форми і ступеня складності. Розробіть тестові завдання з вибором однієї правильної відповіді до вивчення біографії улюбленого вашого письменника.
3. Г. Клочек пропонує вивчати окремі сторінки біографії у процесі вивчення його творчості. Чи бачите ви інші шляхи вивчення життєпису письменника в школі?
4. Б. Степанишин радить кожний урок вивчення біографії розпочинати по-іншому, з вигадкою, інтригуючи, викликаючи інтерес до постаті, про яку йтиметься розповідь. Наведіть кілька прикладів.

III. Креативна вправа

Організуйте й проведіть літературний диспут на тему: «В. Шекспір став явищем більшим за його власний доробок».

Підготуйте цілісну розповідь про письменника, висловлюючи власні враження, роздуми, змальовуючи уявні картини. З'ясуйте, в чому значення В. Шекспіра для англійської літератури.

IV. Самостійна робота

1. Сформолюйте мету уроку вивчення життєпису Райнер Марія Рільке в 11 класі.
2. Які інноваційні технології ви зможете застосувати під час вивчення біографії письменника в старших класах? Наведіть конкретні приклади.
3. Одним з основних методів викладання біографії є слово вчителя. Доведіть істинність чи хибність цього твердження.
4. Складіть систему запитань до вивчення біографії одного з обраних вами письменників.
5. Розробіть завдання і запитання для учнів, які спонукали б їх до зацікавлення життєписом письменника, викликали б бажання на глибокому особистісному рівні зрозуміти його постать.
6. Підберіть матеріал для літературної гри «Упізнай письменника за стилем».

V. Питання для самоконтролю

1. Які джерела вивчення біографії письменника є, на вашу думку, найбільш достовірними й переконливими?
2. Які завдання можуть виконувати учні під час вивчення життєпису письменника?
3. Які методи і прийоми можна застосувати, подаючи біографію?
4. Яке значення в розкритті біографії посідають твори історико-біографічного характеру?
5. У чому полягає шкільне тлумачення індивідуального стилю письменника?

VI. Література

1. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : підручник для студентів-філологів. Київ, 2000. 240 с.
2. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури у школі : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2007. 316 с

Практичне заняття № 10

Тема: Письмові роботи із зарубіжної літератури та методика їх проведення

Мета:

- сформувати уявлення студентів про особливості літературних навчальних завдань;
- розкрити значення мови як засобу комунікації та спілкування;
- проаналізувати види літературних завдань;
- розвивати вміння чітко формулювати власну думку;
- виховувати естетичні смаки.

І. Теоретичні питання

1. Місце письмових робіт у загальній системі вивчення зарубіжної літератури та їх класифікація.
2. Види письмових робіт в основній школі.
3. Система письмових робіт у старшій школі.
4. Основні вимоги до учнівського твору та підготовка до його написання. Класифікація мовних помилок.

ІІ. Практичні завдання

1. Запропонуйте тематику письмових робіт для учнів старшої ланки конкретного класу, при цьому врахуйте обсяг наукової інформації, одержаний учнями, ступінь її осмислення, долю самостійності в розумінні твору, якість навичок аналізу художнього тексту, рівень теоретико-літературної грамотності, читацьку обізнаність.

2. Опрацюйте класифікацію мовних помилок. Розкрийте, у чому, на вашу думку, доцільність її застосування?
3. Підтримайте або спростуйте думку щодо доцільності застосування пам’ятки, запропонованої О. Довгою, для аналізу творчих робіт.

План рецензії учнівського твору

1) Відомості про твір (прізвище, ім’я учня, тема твору, кількість сторінок, коли написаний).
2) Наявність плану, відповідність його меті.
3) Логічна послідовність плану. Чи немає пунктів, що повторюють тему або змістовно ширші за неї?
4) Відповідність між викладом і планом.
5) Як розкривається тема твору?
6) Логічність викладу.
7) Пропорційність частин твору.
8) Доцільність використання ілюстративного матеріалу та вжитих у творі цитат.
9) Чи немає у творі фактичних помилок і хибних думок?
10) Грамотність твору. Як виправити невдало побудовані речення, якщо вони є?
11) Оформлення роботи.
12) Загальна оцінка твору.

4. Схарактеризуйте підходи до класифікації шкільних творів із зарубіжної літератури, що існують у методичній науці. У чому їхня практична цінність?
5. Сьогодні у методиці ведуться дискусії навколо проблем щодо написання учнівських творів та вимог до них. У чому їхня практична цінність?
6. Чи підтримуєте ви думку про те, що твір учня – це найскладніший вид його діяльності з літератури? Наведіть свої аргументи.
7. Г. Токмань, підтримуючи теорію В. Цимбалюка щодо класифікації письмових робіт за стилем, вважає, що стиль мовлення – це основа будь-якої роботи зі словом. Чи погоджуєтесь ви з такою думкою?

III. Креативна вправа

Напишіть лист Францу Ка́фці, у якому поділіться враженнями про твір «Перевтілення». Чи запропонували б ви його для вивчення в школі? У якому класі та з якою метою? Чи, можливо, інші твори, наприклад «Шкільний вчитель», «Дослідження одного собаки»?

IV. Самостійна робота

1. Висловіть свою позицію до проблеми планування учнівського твору. Чи завжди потрібен план роботи? Хто і коли його повинен складати?
2. Запропонуйте теми творів до кількох монографічних тем, що вивчаються у старши класах.
3. Систему учнівських творів Б. Степанишин поділяє на чотири види. Які саме? 4. Американські педагоги розробили технологію «вільне письмо», головним жанром якого є учнівське есе. Чи доцільно застосовувати цю ідею зарубіжних науковців на уроках зарубіжної літератури?

5. Продовжіть речення. До робіт логічного характеру в основній школі належать такі види письмових робіт: До робіт творчого характеру в основній школі відносять: Основними вимогами до написання учнівських творів є:

V. Питання для самоконтролю

1. Яку роль у процесі розвитку мовлення відіграють художні твори?
2. Як спонукати учнів до висловлення власних думок і почуттів про прочитаний твір?
3. Чому існують різні класифікації учнівських творів?
4. Які види письмових робіт застосовуються в основній та старшій школі?
5. Як, на вашу думку, можна вдосконалити методику написання учнівського твору?
6. Назвіть основні вимоги до учнівського твору.
7. Які навички поетапної роботи над твором потрібно виробляти в школярів?
8. Чия класифікація письмових робіт із зарубіжної літератури є для вас найприйнятнішою?

VI. Література

1. Вивчення зарубіжної літератури у 5–6 класах : метод. посібник для вчителів. Київ : Вежа, 1997.
2. Волошина Н. Й. Уроки позакласного читання у старших класах. Київ : Рад. школа, 1988.

Практичне заняття № 11

Тема: Методика проведення позакласних і позашкільних заходів із зарубіжної літератури в сучасній школі

Мета:

- ознайомити студентів з етапами роботи над твором позакласного читання;
- розкрити зв'язок між етапами уроку;
- проаналізувати види літературного аналізу;
- розвивати вміння правильно складати план – конспект уроку;
- виховувати інтерес до творчої діяльності вчителя.

І. Теоретичні питання

1. Позакласна й позашкільна робота з зарубіжної літератури та її місце в шкільній практиці словесників.
2. Форми позакласної та позашкільної роботи з зарубіжної літератури в сучасній школі.
3. Види та призначення літературного гуртка в школі.
4. Організація шкільного літературного музею і кабінету та їх роль у літературній освіті молоді.
5. Уроки позакласного читання в школі.

ІІ. Практичні завдання

1. Підготуйте виступ на тему: «Проблеми позакласної роботи в методичних дослідженнях».

2. Розробіть план випуску шкільної літературної газети. Назвіть передбачені розділи, види, характер матеріалів, дайте назву газеті.
3. Розробіть систему заходів до проведення тижня зарубіжної літератури в школі. Зазначте, які класи і за що будуть відповідати.
4. Поміркуйте, що б цікавого, нестандартного за формою і змістом ви запропонували б провести, організовуючи позакласну та позашкільну роботу з зарубіжної літератури?

III. Креативна вправа «Літературний кабінет»

Обґрунтуйте свої плани й дії щодо створення в школі кабінету зарубіжної літератури. Як будете залучати учнів, керівництво школи, дизайнера?

Створіть модель кабінету, враховуючи при цьому його навчальну, виховну й естетичну функції; сформулюйте назви стендів, постійних і змінних, та їхні рубрики; розпишіть вміст шаф кабінету; доберіть висловлювання письменників, які, на вашу думку, корисно запам’ятати учням.

IV. Самостійна робота

1. Складіть план літературного гуртка на перше півріччя для старшокласників.
2. Продумайте систему індивідуальної, групової і масової роботи для святкування ювілейного вечора, присвяченого творчості обраного вами письменника.
3. Сплануйте індивідуальну роботу зі старшокласником, якого ви готуватимете до участі в олімпіаді «Юний філолог».
4. Продовжіть речення. У сучасній школі позакласна й позашкільна робота може проводитись у таких формах: Існують такі види гуртків: Літературні вечори бувають таких видів:
5. Як би ви урізноманітнили уроки позакласного читання, намагаючись подолати захоплення сучасної молоді комп’ютером та інтернетом?

V. Питання для самоконтролю

1. Які форми позакласної та позашкільної роботи з зарубіжної літератури в сучасній школі?

2. У чому полягає методика проведення літературного вечора?
3. Я ви розумієте роль шкільних літературних музеїв?
4. Розкрийте методику проведення читацької конференції.
5. З якою метою проводяться уроки позакласного читання в школі?

VI. Література

1. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : підручник для студентів-філологів. Київ, 2000. 240 с.
2. Скуратівський В. Л. Етюди з світової літератури : матеріали до уроків у старших класах в курсі «Зарубіжна література». Київ, 1995. 70 с.
3. Цільова комплексна програма «Вчитель». Інформаційний збірник Міністерства освіти України. Київ, 1997. № 24. С. 11–25.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

І. Лабораторне заняття-спостереження.

Спостереження за методикою проведення уроків зарубіжної літератури (відеоурок) або відвідування уроків у загальноосвітній школі з метою спостереження майбутніми вчителями за певним аспектом шкільної літературної освіти; збагачення знань про практику викладання предмета; формування вмінь оцінювати педагогічні явища (наприклад, специфіку проведення уроків вивчення творів різних літературних родів і жанрів).

Чітко визначивши мету наукового спостереження, не втручаючись у суть педагогічного процесу, студент фіксує окремі факти, на основі аналізу яких робить свої висновки. Інколи виникає необхідність провести багаторазове спостереження під час проведення декількох уроків у різних класах або перегляд декількох відеоуроків з певною метою. Це дасть можливість зафіксувати окремі моменти навчального процесу.

Поетапний план заняття

1. Ознайомлення з методикою проведення спостереження.
2. Визначення об’єкта спостереження.
3. Проведення спостереження під час перегляду уроку зарубіжної літератури в загальноосвітній школі (або відеоуроку), (урок вивчення нового матеріалу).
4. Аналіз уроку за схемою.
5. Обговорення й узагальнення результатів спостереження.

Схема аналізу уроку зарубіжної літератури

1. Тема уроку, його навчальна, розвивальна та виховна мета (як доведена до учнів, чи зрозуміла для них, чи відповідає змісту уроку завданням всебічно, гармонійно розвиненої особистості).
2. Тип уроку і його структура. Місце уроку в загальній системі вивчення конкретної теми. Час, що відводиться на окремі види навчальної роботи.
3. Організація опитування. Характері послідовність запитань учителя. Як виправляються помилки у відповідях учнів. Активність класу, прийоми активізації уваги та уяви учнів. Оцінка відповідей учнів та її мотивування.
4. Спосіб перевірки домашніх завдань.
5. Вивчення нового матеріалу: наукова та методична чіткість (доступність) його; зв’язок викладеного матеріалу із сучасністю; відповідність методів до мети уроку, характеру матеріалу та розвитку учнів; логічність, ясність викладу, висновків і формулювань; емоційність, образність, виразність мови вчителя-словесника, активність учнів, розвиток їх самостійності; використання міжпредметних зв’язків.
6. Організація закріплення вивченого матеріалу на уроці (що саме взято для закріплення): запитання, практичні завдання, тести; розвиток мислення, уяви, пам’яті, мови.
7. Обсяг і характер домашнього завдання, відповідність змісту уроку, доступність, інструктаж до його виконання.

8. Контакт учителя з учнями. Голос, манери, тон, педагогічний такт, стриманість вимогливість, чуйність учителя, заходи впливу на учнів. Чи зроблено підсумок у кінці уроку?
9. Активність класу в цілому й окремих учнів. Поведінка учнів на уроці. Інтерес, увага, старанність, дисципліна на уроці.
10. Темп уроку, раціональність використання часу.
11. Використання наочності, підручників, посібників і новинок методичної літератури.
12. Висновки, пропозиції (результативність, оцінка уроку, шляхи подолання недоліків).

ІІ. Лабораторне заняття-дослідження.

Лабораторне заняття-дослідження передового педагогічного досвіду вчителів-словесників загальноосвітніх шкіл (учителів-методистів, переможців конкурсу «Учитель року») з метою ознайомлення з творчою працею вчителя зарубіжної літератури, осмислення здобутків кращих учителів-філологів, ознайомлення з календарно-тематичними та поурочними планами.

Поетапний план заняття:

1. Визначення проблем, які цікавлять майбутніх учителів і про які вони хотіли б дізнатися.
2. Зустріч з кращими вчителями-філологами району, області, міста.
3. Дослідження передового педагогічного досвіду вчителів зарубіжної літератури, їх професійної біографії шляхом спостереження за їх творчою працею, продуктами діяльності учнів, відвідування уроків і позакласних заходів, ознайомлення з документацією (календарно-тематичним і поурочним планами. Врахування в поурочних планах психологічних особливостей учнів паралельних класів і вікових особливостей при організації вивчення художнього твору).

4. Ознайомлення з виставкою творчих доробок учителя. Презентація вчителя, його творчих здобутків адміністрацією школи, колегами по роботі, учнями, батьками. Експрес-інтерв'ю з учителями.
5. Виокремлення специфіки індивідуально-творчого стилю конкретного вчителя.

III. Лабораторне заняття-апробація.

Підготовка та проведення уроків зарубіжної літератури в аудиторії перед студентами групи, їх аналіз з метою формування практичних умінь і навичок майбутніх вчителів.

Лабораторне заняття формує в студентів уміння правильно вибирати методи, прийоми та форми роботи, які б сприяли розвитку активної розумової діяльності учнів, нетрадиційно підходити до вибору літературного матеріалу, уміло застосовувати пізнавальні завдання, моделювати навчальні ситуації уроку тощо.

Поетапний план заняття

I. Підготовка до розробки конкретної моделі уроку.

1. Формулювання теми уроку, освітньої, розвивальної і виховної мети.
2. Пошук конкретних матеріалів до теми.
3. Визначення структури вибраного типу уроку.
4. Вибір методів і прийомів до всіх етапів уроку.
5. Підготовка дидактичних засобів і матеріалів.
6. Визначення форми контролю й оцінки знань, умінь і навичок.
7. Правильний розподіл часу, необхідного на всіх етапах уроку.
8. Складання плану-конспекту уроку.
9. Перевірка своєї готовності до проведення уроку.

II. Проведення уроку в авдиторії.

III. Аналіз апробованої моделі уроку за схемою (схема аналізу уроку зарубіжної літератури) з метою коригування та вдосконалення.

IV. Лабораторне заняття-практикум

Лабораторне заняття-практикум з метою набуття студентами професійних практичних навичок та вмінь з фахової підготовки; формування ініціативності, самостійності, креативного мислення в майбутніх філологів.

Поетапний план заняття

Огляд новинок сучасної методичної преси для вчителів-філологів («Дивослово», «Всесвітня література та культура в навчальних закладах України» тощо) та методично-наукової літератури.

1. Проаналізувати каталог періодичних видань, які заходяться у читальному залі університету, виписати з нього видання, присвячені дослідженню зарубіжної літератури, а також різним аспектам викладання цього предмету в школі.
2. Укладання бібліографії з певної методичної проблеми (наприклад, сучасні підходи до викладання зарубіжної літератури, інтерактивні методи навчання на уроках зарубіжної літератури, використання різних видів мистецтв у процесі вивчення зарубіжної літератури тощо).
3. Виготовлення дидактичного матеріалу, наочності, макетів навчальних посібників.

V. Лабораторне заняття-захист проєктів.

Розробка й апробація власних методичних проєктів.

Поетапний план заняття

1. Вибір теми, визначення завдань проєкту.
2. Самостійна робота над проєктом.
3. Підготовка до представлення проєкту.
4. Захист проєкту та його колективне обговорення з метою коригування та вдосконалення.

Етапи роботи над проєктом

1. З’ясуйте проблему, над якою ви хотіли б працювати.
2. Чітко визначте тему, мету, тип проекту. Складіть план роботи.
3. Передбачте можливі результати та форму захисту.
4. Опрацюйте джерела інформації з обраної теми.
5. Накопичуйте матеріал.
6. Аналізуйте, зіставляйте факти.
7. Обдумайте суперечливі питання, аргументуйте думку та прийміть власні рішення.
8. Створіть кінцевий продукт.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Об’єкт, предмет, завдання та мета курсу методики викладання шкільного курсу зарубіжної літератури.
2. Особливості літератури як навчальної дисципліни.
3. Основні дидактичні принципи проведення уроків зарубіжної літератури.
4. Визначення поняття «метод».
5. Розуміння поняття «методологія».
6. Теоретико-методологічне осмислення процесу навчання зарубіжної літератури у школі. Особливості використання діалектичного методу.
7. Значення та роль методологічних принципів у навчанні.
8. Філософсько-психологічні основи інноваційної діяльності в освіті.
9. Філологічний аналіз художніх творів зарубіжної літератури.
10. Культурологічне трактування художніх текстів.
11. Контекстуальний підхід до аналізу мистецьких творів.
12. Стилістичні аспекти аналізу літературних творів.
13. Специфічні методи дослідження у методиці викладання (теоретичні та емпіричні методи, їхні різновиди).

14. Взаємозв’язок методики викладання зарубіжної літератури з іншими науковими дисциплінами.

15. Етапи становлення та розвитку методики викладання зарубіжної літератури.

16. Основні структурні елементи уроку: визначення теми, обрання епіграфа, формулювання триєдиної мети, використання навчального обладнання та технічних засобів навчання; створення ланцюга навчальних ситуацій.

17. Характеристика специфіки кожного із зазначених структурних компонентів уроку.

18. Основні прийоми і методичні рекомендації для підготовки планів-конспектів уроків.

19. Особливості фронтально-колективної роботи на заняттях із зарубіжної літератури.

20. Індивідуальна робота з учнями на уроці літератури.

21. Організація групової роботи на уроках літератури: переваги та труднощі.

22. Актуалізація попередньо здобутих знань учнів як необхідна складова успішного уроку.

23. Ефективне вивчення нової теми на заняттях із зарубіжної літератури.

24. Техніка аналізу художнього твору під час навчального процесу.

25. Підведення підсумків уроку та виконання творчих завдань учнями.

26. Урізноманітнення структур та форматів уроків літератури для підвищення їхньої ефективності.

27. Шляхи оцінки ефективності навчально-виховного процесу на уроках літератури.

28. Вплив дослідницького методу на засвоєння зарубіжної літератури у школах.

29. Використання інтерактивних навчальних форм на уроках літератури для залучення учнів до процесу навчання.

30. Методи розробки літературознавчо-структурної карти (ЛСК).

31. Застосування проектного методу у викладанні зарубіжної літератури в школі.

32. Глибинне розуміння поняття «метод» у контексті викладання літератури.

33. Дотримання загальноприйнятих дидактичних принципів навчання зарубіжної літератури у школах.

34. Використання методу творчого читання на початкових етапах освіти та його реалізація через відповідні прийоми і техніки викладання.

35. Метод евристичної бесіди як інструмент постановки проблемних завдань на уроці.

36. Класифікація видів уроків за їх типами та методичними характеристиками.

37. Переваги традиційних типів урок.

42. Дидактичний матеріал на уроках зарубіжної літератури.

43. Доцільне використання ТЗН.

44. Функції позакласної роботи; взаємодія форм позакласної роботи з іншими наявними методичними спектрами ефективної реалізації.

45. Позакласна робота в молодших, середніх та старших класах.

46. Теоретико-літературні поняття зарубіжної літератури.

47. Специфіка формування в учнів теоретико-літературних понять.

48. Ступені систематизації засвоєних понять.

49. Залежність обсягу матеріалу.

50. Навчально-виховна мета вивчення біографії письменника.

51. Методики вивчення біографії письменника в залежності від психолого-вікових особливостей учнів.

52. Застосування нестандартних форм та методів діяльності на уроках зарубіжної літератури.

53. Підготовка до сприйняття художнього твору.

54. Читання тексту.

55. Підготовка до аналізу тексту.

56. Різні види аналізу тексту.

57. Види коментарів.

58. Прийом зіставлення.

59. Бесіда заздалегідь поставленими запитаннями.

60. Вільна бесіда.

61. Поняття «шкільна лекція».

62. Особливості вступних (оглядових) уроків.

63. Методика проведення підсумкових уроків.

64. Уроки позакласного читання.

65. Традиційні шляхи аналізу літературного твору в школі.

66. Методологічний аналізу епічних творів.

67. Мотивація та спрямованість аналізу епічного твору.

68. Осягнення глибини авторського задуму у епічному творі.

69. Створення цілісності сприйняття тексту.

70. Три шляхи аналізу епічного твору.

71. Особливості вивчення художніх творів.

72. Значення схем, таблиць, алгоритмів для розуміння твору.

73. Врахування вікових особливостей учнів.

74. Призначення кабінету зарубіжної літератури.

75. Документальні матеріали із зарубіжної літератури.

76. Словесно-образна наочність.

77. Літературні матеріали та довідкова література.

78. Матеріали досвіду школи.

79. Особливості лірики як літературного роду.

80. Лірика як спосіб відображення життя засобами слова.

81. Особливість ліричного твору: не руйнувати уявлень та емоційних вражень від прочитаного.

82. Місце драматичних творів у шкільній програмі.

83. Поділ драми на жанри.

84. Трагедія, комедія.

85. Вивчення драми в курсі зарубіжної літератури.

86. Картка спостереження уроку.

87. Критерії оцінювання уроку зарубіжної літератури.

88. Характер педагогічного спілкування на уроці.

89. Рівень активності учнів на уроці.

90. Місце, значення та завдання оглядової теми в курсі зарубіжної літератури.

91. Структурні елементи оглядової теми.

92. Місце та специфіка вивчення структурного елемента оглядової теми.

93. Вивчення творчості окремих письменників в рамках оглядової теми.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Варіант 1

1. Особливості засвоєння теоретико-літературних понять.

2. Форми та види діалогів на заняттях зарубіжної літератури.

3. Типи мовленнєвої діяльності та їх взаємозв’язок на уроках зарубіжної літератури.

Варіант 2

1. Основні форми й функції позакласної роботи з зарубіжної літератури.

2. Традиційні підходи до аналізу літературного твору в школі.

3. Епіграф як важливий елемент для глибокого вивчення теми уроку.

Варіант 3

1. Класифікація художніх текстів за жанрами на уроках зарубіжної літератури.

2. Методичні аспекти роботи шкільних гуртків (перекладацький, читацький, драматичний, творчий, фольклорний, краєзнавчий, кореспондентів, художнього читання).

3. Структура уроку: визначення етапів залежно від типу заняття, теми й завдань навчання.

Варіант 4

1. Аналіз проблем інноваційного підходу до викладання зарубіжної літератури.

2. Види аналізу художнього твору: перелік та характеристика особливостей

кожного.

3. Особливості організації взаємодії учнів у парах, мікрогрупах і групах.

Варіант 5

1. Використання можливостей інтернету в освітньому процесі: доцільність і переваги.

2. Характеристика змісту, схем і алгоритмів порівняльного аналізу художніх творів.

3. Значення методичних прийомів та форм аналізу художнього тексту в шкільній практиці.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Мацевко-Бекерська Л. Методика викладання світової літератури: навч.-метод. посіб. Вид. 2-е, Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 296 с.

2. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах освіти. Київ : Ленвіт, 2010. 368с.

4. Наукові основи методики літератури. Навчально-методичний посібник / За редакц3єю доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента АПН України Н. Й. Волошиної. Київ : Ленвіт, 2002. 344 с.

4. Орлова О. Методика навчання зарубіжної літератури : навч.-метод. посіб. для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» філологічних спеціальностей педагогічних закладів освіти. Полтава : ПНПУ, 2021. 109 с.

5. Поліщук Л. Б. Методика навчання зарубіжної літератури: навчально-методичний посібник. Умань : ВПЦ «Візаві», 2016.

6. Штейнбук Ф. Методика вивчення зарубіжної літератури в школі. Київ: Кондор, 2011. 312 с.

Допоміжна

1. Богосвятська А. Методика компетентнісного викладання на уроках літератури. *Зарубіжна література в школах України*. 2012. № 7–8. С. 56–63.

2. Ісаєва О. Підручник для представника цифрової епохи в запитаннях і відповідях (про деякі особливості нового підручника «Зарубіжна література», 10 клас). Київ: УОВЦ Оріон, 2018. 230 с.

3. Ніколенко О. Про програми, підручники й нові книжки. *Всесвітня література в школах України*. 2018. № 7–8. С. 2–5.

4. Нова українська школа: основи Стандарту освіти / За ред. М. Товкало, Л. Гриневич, В. Бриндзи та ін. Львів, 2016. 64 с.

5. Поліщук Л. Б. Практикум з методики навчання світової літератури : навч.-метод. посіб. для студ. ВНЗ. Умань : Візаві, 2020. 139 с.

6. Поліщук Л. Б. Практичний курс з методики навчання зарубіжної літератури : навч.-метод. посіб. для студ. ЗВО. Умань : Візаві, 2021. 132 с.

7. Табакова Г. І. Екокритичне прочитання художніх творів на уроках зарубіжної літератури. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип. 1. Бердянськ : БДПУ, 2022. С. 384–390.

8. Табакова Г. І., Пелагейченко М. Л. Сторітелінг як засіб активізації пізнавальної активності учнів у сучасному освітньому просторі. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип. 1. Бердянськ : БДПУ, 2023. С. 165–172.

15. Інформаційні ресурси

1. http://www/ae
2. http://ukrlib.com
3. http://www.nbuv.gov.ua - веб-сторінка Національної бібліотеки імені Вернадського

Навчальне видання

Поліщук Л. Б.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література (англійська))

Видається в авторській редакції

Підписано до друку р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 8,14
Тираж 100 прим. Замовлення №

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2521 від 08.06.2006.
тел. (04744) 4-64-88, 4-67-77, (067) 104-64-88
vizavi-print.jimdo.com
e-mail: vizavi08@mail.ru